

РЕЦЕНЗИЯ

от проф.д-р Весела Методиева Гюрова

СУ „Св. Кл. Охридски“, ФНОИ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Област на висшето образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика

Докторска програма: Теория на възпитанието и дидактиката

(Предучилищна педагогика – Педагогически технологии в играта)

Автор: Теодора Живкова Бахчеванова

**Тема: РАЗВИТИЕ НА СЮЖЕТНО-РОЛЕВАТА ИГРА КАТО СЪВМЕСТНА
ДЕЙНОСТ ПРИ 5 - 7-ГОДИШНИТЕ ДЕЦА**

Научен ръководител: доц. д-р Галена Стоянова Иванова,

ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-1395 от 23.04.2021 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Развитие на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност при 5 - 7-годишните деца“, разработен от ас. Теодора Живкова Бахчеванова за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Теория на възпитанието и дидактиката (Предучилищна педагогика – Педагогически технологии в играта).

Автор на дисертационния труд е ас. Теодора Живкова Бахчеванова – докторантка в задочна форма на обучение към катедра „Предучилищна педагогика“ с научен ръководител доц. д-р Галена Стоянова Иванова от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от докторантката Теодора Живкова Бахчеванова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи: молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд; автобиография в европейски формат; протокол от катедрени съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предвари-

телно обсъждане на дисертационния труд; дисертационен труд; автореферат; списък на научните публикации по темата на дисертацията; копия на научните публикации; декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи; справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет (само за докторантите зачислени до 04.05.2018 г.);

Докторантката е приложила 7 броя публикации в сборници на ПУ и в един на ВТУ.

Представените документи са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за прилагане на ЗАРСРБ.

2. Кратки биографични данни за докторантката.

Ас. Теодора Бахчеванова следва в ОКС Бакалавър „Предучилищна педагогика и английски език“ в Педагогически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ в периода 2006-2010 година, след което участва в ОКС Магистър във Филологическия факултет на същия университет в програма „Методика на обучението по английски език“ (2010-2012). От 2015 до 2020 г е докторант в задочно форма на обучение, а от 2019 и до момента – асистент в Педагогическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Актуалността на проблема докторантката обосновава при обвързването на психолого-педагогическите и нормативно-законодателните основания за формулирането на темата на докторската дисертация, на обвързаната с тези маркери цел и произтичащи от нея задачи. Със задоволство мога да отбележа, че ас. Теодора Бахчеванова закономерно проектира разработването на технологичен експериментален модел за управляването на игровите прояви в съвместната дейност на 5-7-годишните деца с доказването на неговата ефективност. Така тя не само се насочва към характеристиките на дейностното изразяване на играещите субекти, но и към проследяването на връзката игрови цели – умения и способности за реализирането им като ефект от приложението на изследователските задачи, конкретизирани в определени условия при постигането на експерименталната цел – декомпозирането на степени в проследяването на игровата съвместност като субективен смисъл.

От друга страна обвързването на модела с игровата интеракция в институционален план в резултат на приложението на експерименталния авторски модел също обосновавам в оценката си като значима изследователска степен при откриването и доказването на приносния ефект на докторантското изследване.

4. Познаване на проблема

Познаването на проблема обвързвам като рецензент с оценката ми по представения обем на библиографските източници и техния качествен анализ.

Намирам представените изследвани литературни източници като добре балансирани относно изложените идеи на автори, чиито трудове са отпечатани на кирилица (58) и на латиница (52). Съотношението между български и руски източници е приблизително равностойно (31-27).

Всичко това е позволило да докторантката да обхване проблематиката на изследователите на игровото изразяване на опит в детството в психологически, в педагогически и в социологически план при неговата търсена комплексност. Прави впечатление и присъствието на автори, положили началото на психолого-педагогическите изследвания на игровата дейност и на нейното значение, свързано с утвърждаването на университетската академичност на дисциплини с тази проблематика, както и на автори от последното десетилетие в практиката, актуални с практическите си търсения за усъвършенстването на обслужването на образователните направления чрез игровите технологии.

Използваните идеи са анализирани критично по посока на целта на изследването и на изследователските задачи, като е приложена научна коректност в цитиранията и позоваванията на авторите. Обстойното и богато теоретично проучване на ас. Т. Бахчеванова е предпоставка за стройната експериментална програма на докторантката, която надгражда теоретико-научното и концептуално използване на литературния материал.

5. Методика на изследването

Методиката на изследване ще разгледам във връзка с дизайна на експерименталната програма на ас. Теодора Бахчеванова, в която тя демонстрира зрелостта за научно-изследователската си дейност. В подкрепа на тази оценка са формулираните интересни хипотези във взаимна йерархична връзка. В тях се предполага влиянието на експерименталния апробиран модел върху трансформирането на игровата дейност в комплексна самостоятелна практика, която именно чрез потвърдените зависимости в усъвършенстването на съвместната игрова дейност обогатява нейните структурообразуващи елементи, сред които се акцентира върху сюжета, като рефлексиращ игровите умения на 5 - 7-годишните деца.

Сред методите на педагогическо изследване бих поставила подобаващо акцент като рецензент върху педагогическия експеримент, приложен професионално в неговите три етапа: констатиращ, формиращ и контролен, но успоредно с педагогическото наблюдения на игро-

вите феномени, като прояви на децата с цел да бъдат констатирани данни за степента и етапа на развитие на сюжетно-ролевата игра - преди, по време и след прилагането на разработения експериментален и формиращ модел, влияещ върху игровата интеракция.

Безспорно тук от значение са и тестовите допълнителни батерии:

- диагностичен тест за определяне на етапа на развитие на играта в социалния континуум на П. Бродхед (2004) - Social Play Continuum (SPC);
- скала за оценка на равнището на развитие на взаимодействието и уменията за разгръщане на съвместната игра на Дж. Фантузо (2000) – Penn Interactive Peer Play Scale (PIPPS);
- скала за оценка на игровото взаимодействие и уменията за разгръщане на съвместната игра на Г. Иванова.

Не бих пропуснала адмирациите си относно оценяването на методиката, използвана от ас. Т. Бахчеванова в статистическата обработка на резултатите: приложен софтуер SPSS 19.0.; описателната статистика – честотно разпределение, статистически величини; проверка на надеждността на скалите – алфа на Кронбах; проверка на хипотези и за проверка за нормалност на разпределението–тест на Шапиро-Уилк.

За систематизирането на констатираните данни и на формиращата система в дизайна на изследването е използвана система от целесъобразно зададени критерии и показатели с качествени и количествени индикатори. Те са обвързани с обособени от докторантката етапи: етап на паралелна (асоциативна) игра, етап на социална игра, етап на социална игра на високо ниво и съвместна игра.

Като добро изследователско попадение е прецизността на ас. Т. Бахчеванова за използването на проследен интензитет на отношението към събирането на информация от респондентите чрез ликъртовата скала (по Рензис Ликърт) за вероятности на съгласие, удовлетвореност, оценка.

По този критерий № 5 в рецензията си мога да обобщя, че избраната методика на изследване позволява докторантката да постигне своята цел и да извърши количествен и качествен анализ на емпиричните данни в изследването си.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Цялостно представеният ми за рецензиране труд възлиза на 254 страници, като той е структуриран съдържателно в: увод, три глави, заключение и изводи, справка за приносите, литература, публикации по темата и 9 броя приложения в общо 10 страници, свързани с представяне на бланки на анкети, чек-листове и използвани средства по време на експеримента.

Мога да оценя че съдържателно е налице изключително добър баланс в представения труд между теоретичните постановки и експерименталната част със съотношение 1:3, което показва, че докторантката демонстрира компетентност на вещи изследовател, който подлага на емпиричен анализ, сравнение и обобщение формулираните от нея предположения чрез приложението на авторския модел във формиращ план. Това аз лично поощрявам като рецензент, тъй като теоретичният обзор намира експериментално-научно проектиране в конкретната тематика на докторския труд.

Специално внимание относно съдържателната характеристика на дисертационното изследване аз намирам, че трябва да бъде отделено на експерименталния апробиран модел на ас. Т. Бахчеванова. Той е представен в съдържателно-аналитичен и в системообразуващ план убедително и с авторско присъствие в обем от 53 страници (72-125), а като схематично-структурен на фиг.1 (с. 81). Моделът съдържа представени 16 теми с: водещи цели, игрови роли, игрови взаимодействия, материали за игра, средства и похвати за развиването на игровите умения за децата, последователност, организационен момент, описание на непосредствената игрова дейност. Тук определено мога да отнеса тази част от изследването като значим принос, който ще характеризирам по-долу в т. № 7

За положителната ми оценка по посока достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд безапелационно доказателство са 71 фигури (хистограми със стойности по скали и др.), както и на 24 таблици за описателна и сравнителна статистика, с които докторантката дава доказателства за възможностите да извършва професионално количествени и качествени потвърждения на своите хипотези във формулираните изводи.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Давам висока оценка като рецензент в научното жури на съдържателния анализ на научните и научно-приложните постижения в дисертационния труд. Потвърждавам с убежденост, че относно научно-изследователските приноси на докторантката, тя:

1. в теоретико-изследователски план:

- обосновава компетентно теоретичното и практическото значение на проблема, свързан с формирането на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност и извежда изследователски при проверката на своите хипотези научни концепции за актуалността на този проблем в съвременното предучилищно образование;
- обогатява аспектите за анализ и оценка на сюжетно-ролевата игра като съвместна дейност по отношение на необходимостта от постигането на интерсубективност между участниците като „създаване на съвместно значение“.

2. в научно-експериментален план:

- формулира и доказва свои предположения, основани на интересен ракурс върху теориите за играта и ги доказва с нови средства;
- чрез апробиран авторски експериментален модел доказва нови феномени в психолого-педагогически план относно игровите умения за обединяване в съвместна игрова дейност на основата на общуването, метакомуникацията и съвместния фокус за обогатяване на взаимно разбиране и постигане на интерсубективност.

3. в емпирично-приложен план:

- разработва насоки за подготовката за сюжетно-ролева игра като съвместна дейност съобразно последователното развитие и изменение на способите за построяване на игровото взаимодействие при реализирането на игровата дейност.
- апробира система от педагогически похвати за подобряване на уменията за общуване, развитие на игровото взаимодействие и постигане на взаимно разбиране между партньорите в игровата дейност.

Намирам, че така оценени, те имат значимост за по-нататъшни изследвания в академичната общност и за усъвършенстването на практиката на предучилищните институции.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Общо докторантката е посочила и представила седем публикации, които имат характер на научни статии и отразяват етапите на реализирането на докторантската ѝ програма по темата. Публикувани са в периода 2015 до 2020 година в рамките на: студентски научен форум и докторантски изследвания (четири на брой – №№ 1,2,3,5); като публикации в сборници на ПУ от международен форум (една - № 4) и в сборник от международна конференция във ВТУ

(една - №7), и една (№ 6) по тематичен сборник в ПУ в университетското издателство. Свързани са със съвместните сюжетно ролеви игри, с комуникативните и социалните компетенции, с възможностите за развитие на играта и с преодоляването на конфликтите в нея, със значението на мултимедийните игри като средство за развитието на сюжетно-ролевата игра. Те са самостоятелни и представляват добър пример за приложение на резултати, постигнати в дисертацията в научната и в социална практика.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Давам висока оценка като рецензент за личното участие на докторантката в проведеното дисертационно изследване, като удостоверявам че формулираните приноси и получени резултати са нейна лична заслуга.

10. Автореферат

По мое мнение като рецензент съдържанието и качеството на автореферата съответстват на изискванията на правилника на РАСРБ на ПУ „Паисий Хилендарски“ и отразяват основните резултати, постигнати в дисертацията. Той е в обем от 39 страници, структуриран според изискванията за обобщаването на дисертационния труд и е публикуван в сайта за развитие на академичния състав на Пловдивски Университет „Паисий Хилендарски“ – www.procedures.uni-plovdiv.bg.

11. Критични забележки и препоръки

Бих препоръчала на ас. Т. Бахчеванова в следващи изследвания и тяхното публикуване да се уточнят по убедително формулировки, свързани с известно припокриване в показателите на близки прояви или наблюдавани реакции на децата, но отнесени до различни критерии (с. 65). Например: „гледа към играещите“ и „наблюдава играта“, „разговаря относно свързани или несвързани действия, но темата е явна“ и пр., което може би произтича от превода при диференцирането на авторската концепция на теста на Бродхед.

12. Лични впечатления

Личните ми впечатления се базират на качествата, отразени в изследователската и публикационната дейност на докторантката, които оценявам като рецензент, тъй като не съм

имала пряк контакт с ас. Т. Бахчеванова. Но смятам, че периодът на учителстването ѝ преди постъпването на академична длъжност в ПУ (факт от нейното CV, приложено към документите) е изиграл определено благотворно влияние върху нейното израстване като педагог-изследовател по отношение на примерите, които е анализирала във връзка с описаните игрови процеси на децата в разработката.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Като проекция към бъдещите намерения на докторантката отправям препоръка за цялостно систематизиране и публикуване на разработката ѝ във вид на монография по докторската дисертация с цел научните и научно-приложните ѝ приноси да станат достояние на широк кръг сред общността на педагозите и да намерят последователи в лицето на учителите в институциите за усъвършенстването на игровата интеракция.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като член на научното жури и в позицията на рецензент в него давам категорична положителна оценка на дисертационния труд, разработен от ас. Т. Бахчеванова, като подкрепям придобиването на образователната и научната степен „доктор“ от кандидатката.

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и практическото и прилагане в образованието* и отговарят на всички изисквания, съдържащи се в Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката ас. Теодора Живкова Бахчеванова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Теория на възпитанието и дидактиката (Предучилищна педагогика – Педагогически технологии в играта) като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено в рецензирания по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образо-*

вателната и научна степен „доктор“ на ас. Теодора Живкова Бахчеванова в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Теория на възпитанието и дидактиката (Предучилищна педагогика – Педагогически технологии в играта).

17. 05.2021 г.

Рецензент:

(проф.д-р Весела Гюрова, СУ „Св. Кл. Охридски“)